

فضا و مکان در طراحی شهری

مهندس باادی محمودی نژاد

پژوهشگر دوره دکتری و مدرس دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس

انتشارات حله / طمان

ناشر تخصصی معماری و شهرسازی

انتشارات ناشر تخصصی معماری و شهرسازی

فضا و مکان در طراحی شهری

ناشر: انتشارات مله ناشر همکار: طحان

تألیف: هادی محمودی نژاد چاپخانه: پیام

ناظر فنی چاپ: ابوالفضل چلاغلو نوبت چاپ: اول

سال انتشار: ۱۳۸۹ شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: آرمانسا صحافی: نوین

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۵۳۰-۰۵-۶

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

تلفن‌های مرکز بخش: ۶۶۴۰۳۲۰۸ - ۶۶۴۰۳۱۹۱

فکس: ۶۶۹۶۷۰۵۹ همراه: ۱۹۸۵۶۱۷ - ۰۹۱۲

سرشناسه	: محمودی نژاد، هادی، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: فضا و مکان در طراحی شهری/ هادی محمودی نژاد.
مشخصات نشر	: تهران: مله: طحان، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۶ ص.: مصور؛ ۲۱ X ۲۱. س. م.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۸۵۳۰-۰۵-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۰۹-۲۱۶
موضوع	: فضا در معماری
موضوع	: شهرسازی
موضوع	: فضاهای عمومی
رده بندی کنگره	: NA ۹۰۵۳ / ۶ م ۳ ۱۳۸۸
رده بندی دبیری	: ۷۲۰/۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۸۱۱۰۶۲

لادی محمودی نژاد

فارغ التحصیل دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران در رشته مهندسی معماری و فارغ التحصیل در رشته کارشناسی ارشد شهرسازی دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس و هم اکنون در رشته دکتری معماری دانشگاه تربیت مدرس به تحصیل اشتغال دارد و در عین حال در دانشگاه تربیت مدرس و دیگر مراکز آموزش عالی، مشغول تدریس دروس معماری و شهرسازی می باشد.

از افتخارات وی می توان به:

دانشجوی نمونه وزارت علوم تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۸۷ و دانشجوی نمونه دانشگاه تربیت مدرس و پژوهش گر برگزیده قرآنی سازمان دار القرآن الکریم و برگزیده طرح های برتر قرآنی سال ۱۳۸۷ و عضویت بنیاد ملی نخبگان و باشگاه پژوهش گران جوان اشاره کرد. وی تاکنون انتشار بیش از ۱۰۹ مقاله در زمینه معماری و شهرسازی و مشارکت در چندین طرح تحقیقاتی و پژوهشی را در کارنامه پژوهشی و تحقیقاتی دارد و در بیش از ده همایش و کنفرانس داخلی و بین المللی شرکت داشته است و در حال حاضر به عنوان کارشناس در پژوهشکده مطالعات شهری و روستایی مشغول به فعالیت می باشد. ایشان تا به حال بیش از ۱۳ عنوان کتاب را به رشته تحریر در آورده اند که از آن جمله می توان به: «نظریه های توسعه کالبدی شهر»، «شهرسازی رفاه گرا: به جانب ارتقاء کیفیت زندگی»، «پدیدارشناسی مکان: به جانب ارتقاء فضا به مکان شهری»، «طراحی شهری و سرمایه اجتماعی در فضاهای عمومی شهری» و «امنیت و طراحی شهری» و «باغ ایرانی از منظر بهشت قرآنی» و «مبانی برنامه ریزی و توسعه گردشگری روستایی» و «طراحی شهری: از روان شناسی محیطی تا رفاه اجتماعی» و مجموعه کتب «شهر در کلام ولایت» در ۵ جلد اشاره کرد. وی همچنین تألیف کتاب هایی با عنوان «طراحی شهری: اصول و مبانی (در ۲ جلد)»، «شهرسازی اخلاق گرا: به جانب ارتقاء فرهنگ شهرنشینی» و «انرژی های نو و شهر خورشیدی: مهر مهر بر شهر ایرانی» را در دست اقدام دارد و ترجمه کتب: «هنر و معماری در آسیای میانه» و «معماری مساجد اسلامی» را به انجام رسانده است که در حال تدوین برای انتشار است.

پیش‌گفتار

«طراحی شهری» به مثابه علمی با ساحت میان رشته ای توانسته است تمایزی میان ساحت اندیشیدگی و اجرایی خود با دیگر رشته های مشابه همچون برنامه ریزی شهری، برنامه ریزی منطقه ای و برنامه ریزی محیطی و آمایش سرزمین به وجود آورد و شاید همین امر است که ضرورت تدوین کتب مرتبط با موضوع و مفاهیم وابسته و پیوسته به آن را دوچندان می کند.

در واقع بحث در این است که طراحی شهری به تبع ماهیت وجودی خود و افتراق های مفروض با برنامه ریزی شهری، نگاهی خاص به مفهوم فضای شهری داشته و دارد و با رجوع به مفهوم فضای شهری، در تلاش است تا ساختار مکان شهری را شدنی گرداند و امکان ارتقا فضا به مکان شهری را ممکن گرداند. بر این اساس و با این رویکرد، در کتاب حاضر که در طی چند سال تامل در مفهوم مکان شهری بوسیله نگارنده حاصل شده است، پس از بحث در مفهوم آنتولوژیک شهر و زندگی شهری و مفهوم پدیدارشناسانه آن، به شیوه های ارتقاء فضا به مکان شهری پرداخته می شود. در واقع باید گفت در این اثر تنها به اختصار این مفاهیم مورد بحث قرار می گیرد و از ذکر حواشی تا حد امکان پرهیز شده است و در مواردی در پیوسته های موجود مفهوم فلسفی مکان و پدیداری آن مورد بحث قرار می گیرد.

در هر حال امید است کتاب حاضر بتواند مورد استفاده دانشجویان و اربابان نظر در حوزه شهرسازی قرار گیرد و امکانی کوچک برای خدمتگذاری سازنده نگارنده را به عرصه علم فاخر شهرسازی فراهم آورده باشد. همچنین لازم است تا از سرور گرامی جناب آقای چلاغلو مدیریت انتشارات طحان که امکان چاپ این اثر را فراهم آورده اند، کمال تشکر و

قدردانی به عمل آید. در پایان رجاء واثق دارد که خوانندگان گرامی، ضعف ها و کاستی های موجود در متن و محتوای کلامی اثر حاضر را به دیده اغماض نگریسته و نگارنده را از نظرات و پیشنهادات سازنده خود آگاه سازند.

مهندس مهدی محمودی نژاد

پژوهشگر دوره دکتری و مدرس دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس

فهرست

پیش‌گفتار

فصل اول: طراحی شهری (تعاریف و مفاهیم)

درآمد فصل.....	۱۵
تعاریف متقدمان از طراحی شهری.....	۱۵
تعاریف متاخران از طراحی شهری.....	۲۴
نتیجه‌گیری و جمع‌بندی فصل.....	۳۰

فصل دوم: پدیدارشناسی مکان

درآمد فصل.....	۳۳
«منشاء» و «آغاز» پدیدارشناسی.....	۳۴

۳۶.....	وجهه روش شناختی پدیدارشناسی.....
۳۷.....	روش مبتنی بر پدیدارشناسی.....
۴۲.....	پدیدار شناسی مکان.....
۴۸.....	پدیده مکان.....

(روح مکان، مکان و زمان، مکان و جامعه، ریشه در مکان، مفاهیم مختلف مکان،
غربت زدگی و مکان، یک واحد فضایی، نمود عینی، صفت مشخص)

۵۹.....	تعریف حس مکان.....
۶۰.....	تعریف حس مکان از دیدگاه بزرگان علوم مختلف.....
	(انسان شناس (ستالو)، روانشناس (فریتز استیل)، جغرافیدان (توان)، معمار منظر (جان جکسن))
۶۱.....	سطوح حس مکان در بافت‌های شهری.....
۶۳.....	طراحی شهری و حس مکان.....

فصل سوم: مکان و عناصر آن در طراحی شهری

۷۵.....	درآمد فصل.....
۷۵.....	عناصر مکان.....
۸۱.....	مکان و پدیدارشناسی آن در نظریات نوربری شولتز.....
۸۳.....	ریخت شناسی مکان از دیدگاه نوربری شولتز.....
۸۶.....	گونه شناسی.....
۸۶.....	مکان شناسی.....

- ریخت شناسی..... ۸۶
- الف) گونه شناسی مکان از دیدگاه نوبری شولتز..... ۸۷
- (الف ۱) حالات روحی، الف ۲) ادراک و فهم محیط، الف ۳) دیالوگ و گفتگو، الف ۴) هستی با دیگران

فصل چهارم: فضا و طراحی شهری

- در آمد فصل..... ۱۰۳
- فضا و مفهوم فضا..... ۱۰۴
- (الف) موضع مطلق یا جوهری فضا، ب) موضع نسبی یا ربطی فضا، پ) موضع معرفت شناختی از فضا
- نظریه های فلسفی و سیاسی عرصه عمومی..... ۱۱۲
- هابرماس و مکتب فرانکفورت..... ۱۱۲
- هانا آرنست و مفهوم حوزه عمومی..... ۱۲۵
- (الف - دنیای مشترک، ب - فضای ظهور)
- تعاریف وابسته با مفهوم فضا..... ۱۳۷
- (فضای فیزیکی و اجتماعی، فضای ذهنی و عینی)
- نظریه یکتاگرایانه فضا در طراحی شهری..... ۱۴۰
- فضا در اندیشه معماران (برنارد چومی، برونوزی، زیگفرید گیدنین)
- مفهوم فضاهای شهری..... ۱۴۶
- فضاهای شهری..... ۱۵۲

۱۵۳.....	انواع فضاهای شهری.....
۱۵۵.....	فضاهای باز شهری.....
۱۵۹.....	دلایل تحول در فضاهای شهری.....
۱۶۰.....	فعالیت ها در فضاهای شهری.....

فصل پنجم: عناصر فضا در طراحی شهری

۱۶۵.....	درآمد فصل.....
۱۶۶.....	عوامل تعریف کننده فضا.....
۱۶۶.....	دیالکتیک درون و بیرون.....
۱۶۹.....	قلمرو و محدوده.....
۱۷۰.....	محصوریت.....
۱۷۴.....	اندازه.....
۱۷۵.....	ارتفاع چهارچوب بدنه.....
۱۷۶.....	شکل.....
۱۷۸.....	کف سازی.....
۱۷۹.....	تداوم.....
۱۸۱.....	پس زمینه بصری.....
۱۸۴.....	ویژگی های معماری.....
۱۸۵.....	مجسمه.....
۱۸۶.....	مرکزیت.....

فصل ششم: کاراکتر مکان در طراحی شهری

درآمد فصل.....	۱۹۳
کاراکتر مکان.....	۱۹۳
جهت یابی.....	۲۰۰
نتیجه گیری و جمع بندی فصل.....	۲۰۳
احراز هویت و ارتقاء فضا به مکان.....	۲۰۵
منابع و کتاب شناسی.....	۲۰۷